

Overveen, Willem de Zwijgerlaan
(Gemeente Bloemendaal, NH)

Een Archeologisch Bureauonderzoek &
Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)
Verkennde Fase

Concept

Steekproefrapport 2020-04/05

Overveen, Willem de Zwijgerlaan
(Gemeente Bloemendaal, NH)

Een Archeologisch Bureauonderzoek &
Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)
Verkennde Fase

Concept

Steekproefrapport 2020-04/05

Overveen, Willem de Zwijgerlaan
(Gemeente Bloemendaal, NH)
Een Archeologisch Bureauonderzoek &
Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)
Verkennde Fase

Een onderzoek in opdracht van
DNS Planvorming bv

Steekproefrapport 2020-04/05
ISSN 1871-269X
Status: **concept**

Auteurs: R. Rap MA & drs. R. Exaltus, senior KNA-
archeoloog/-prospecteur (Actor registratienummer
92909010).

Autorisatie dr. J. Jelsma, senior KNA-archeoloog/-
prospecteur (Actor registratienummer 35453178)

Goedgekeurd door de bevoegde overheid
gemeente Bloemendaal:

d.d.

De Steekproef bv werkt volgens de Kwaliteitsnorm
Nederlandse Archeologie 4.1 en SIKB-BRL 4000.
Voor dit onderzoek gelden protocollen 4002 & 4003.
Foto's en tekeningen zijn gemaakt door
De Steekproef, tenzij anders vermeld.

© De Steekproef bv, april 2020

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd
en/of openbaar gemaakt zonder bronvermelding.

De Steekproef bv aanvaardt geen aansprakelijkheid
voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing
van de adviezen of het gebruik van de resultaten van
dit onderzoek.

De Steekproef bv Archeologisch Onderzoeks- en
Adviesbureau, Hogeweg 3, 9801 TG Zuidhorn

telefoon	050 – 5779784
internet	www.desteekproef.nl
e-mail	info@desteekproef.nl
kvk	02067214

Inhoud

Samenvatting

Administratieve gegevens van het plangebied

1. Inleiding.....	1
• 1.1 Aanleiding en doel (KNA 4.1: LS01).....	1
• 1.2 Locatie (KNA 4.1: LS01, LS02).....	2
• 1.3 Beleid (KNA 4.1: LS01).....	3
2. Bureauonderzoek (KNA 4.1: LS06).....	4
• 2.1 Bronnen.....	4
• 2.2 Fysische geografie (KNA 4.1: LS04).....	4
• 2.3 Archeologie (KNA 4.1: LS04).....	6
• 2.4 Historische geografie (KNA 4.1: LS03).....	9
• 2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 4.1: LS05).....	12
3. Veldonderzoek (KNA 4.1: VS05).....	13
• 3.1 Methoden en technieken (KNA 4.1: VS01).....	13
• 3.2 Resultaten veldwerk (KNA 4.1: VS02, VS03).....	14
4. Conclusies en advies (KNA 4.1: VS07).....	16

Gebruikte bronnen

Lijst van figuren en tabellen

Appendix I: Archeologische periodes

Appendix II: Boorbeschrijvingen

Samenvatting

In opdracht van DNS Planvorming bv is een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd aan de Willem de Zwijgerlaan te Overveen, gemeente Bloemendaal, provincie Noord-Holland. De aanleiding voor het onderzoek is de geplande herinrichting van een zogenaamd onderstation. Hierbij worden nieuwe elektriciteits-transformatoren gebouwd en nieuwe leidingen aangelegd. De graafwerkzaamheden die hiermee gepaard gaan vormen een bedreiging voor eventueel aanwezige archeologische waarden. Het doel van het onderzoek is om vast te stellen wat de kans is op de aanwezigheid van archeologische waarden in het plangebied. Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek door middel van boringen.

Voor het plangebied geldt dat in de ondergrond rekening moet worden gehouden met resten van bewoning uit de bronstijd tot en met de nieuwe tijd. In de strandvlakte-afzettingen kunnen resten uit de bronstijd en ijzertijd bewaard zijn gebleven, mits de strandvlakte voor langere tijd droog heeft gelegen. In het veen daarboven kunnen resten vanaf de romeinse tijd, maar meer waarschijnlijk vanaf de late middeleeuwen aanwezig zijn. In de omgeving zijn vondsten gedaan en sporen gevonden uit de ijzertijd/romeinse tijd tot en met de nieuwe tijd.

Om het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel te toetsen zijn in het plangebied vier gutsboringen uitgevoerd. Twee van de zes oorspronkelijk geplande boringen konden niet worden geplaatst door de aanwezigheid van leidingen en hekken. Op alle boorpunten is onder een twintig tot dertig centimeter dikke toplaag van humusrijk zand een pakket licht geoxideerd, schelphoudend zand aangetroffen. Het kan gaan om de geoxideerde top van strandvlakte-afzettingen of om een pakket dat een aanzet van duinvorming vormt. Hieronder is, tot tenminste twee meter beneden het maaiveld, ongeoxideerd (strand)zand aanwezig. Dit zand stroomde vanaf ongeveer twee meter beneden het maaiveld uit de guts. Er zijn geen archeologische indicatoren gevonden.

Selectie-advies door drs. R. Exaltus (senior KNA-archeoloog/prospector)

Op basis van de onderzoeksresultaten blijkt dat in het plangebied al vanaf zestig centimeter beneden het maaiveld afzettingen van de strandvlakte aanwezig zijn die nooit geschikt zijn geweest voor bewoning. Hierboven ligt een pakket licht geoxideerd zand dat de (geoxideerde) top van de strandvlakte-afzettingen vormt of een aanzet van duinvorming. Ook hierin zijn geen sporen van bodenvorming of vegetatiehorizonten aangetroffen. Archeologische indicatoren ontbreken eveneens. In verband hiermee geven de resultaten van het onderzoek geen aanleiding om archeologisch vervolgonderzoek te adviseren.

Tenslotte wijzen wij erop dat voor al het graafwerk geldt dat als archeologische grondsporen worden aangetroffen en/of vondsten worden gedaan, dat daarvan direct melding dient te worden gemaakt conform de Erfgoedwet 2015, artikel 5.10. Wij adviseren dit te doen bij de gemeente Bloemendaal.

Administratieve gegevens van het plangebied

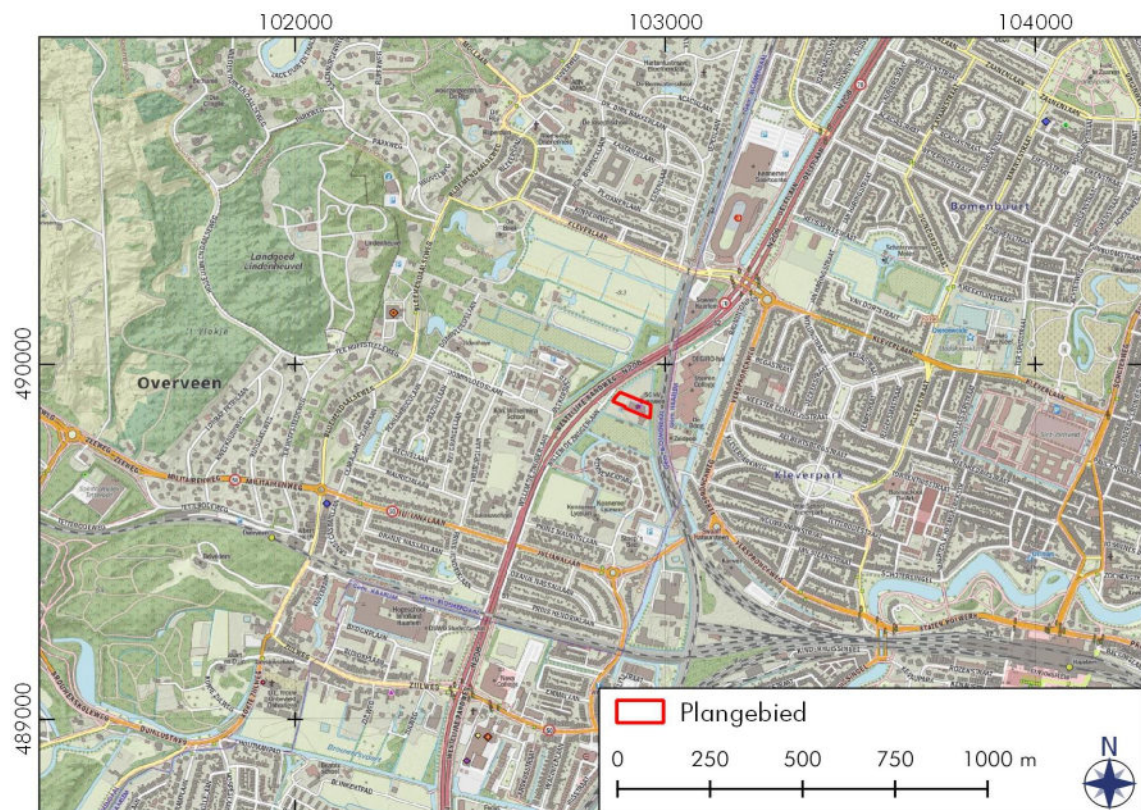
Tabel 1: Overveen, Willem de Zwijgerlaan: administratieve gegevens

Provincie	Noord-Holland
Gemeente	Bloemendaal
Plaats	Overveen
Toponiem	Willem de Zwijgerlaan
Kaartblad	22A
Centrumcoördinaat	102.913 / 489.888
Kadastrale perceelnummers	2569, 2075, 2570
Bestemming	Bestemmingsplan Overveen 2013: Dubbelbestemming Waarde – Archeologie 6
Oppervlakte	3500 m ²
NAP-hoogte maaiveld	0,5 meter +NAP
Huidig grondgebruik	bestraat, bebouwd, beplant
Soort onderzoek	bureauonderzoek & veldonderzoek verkennende fase
Opdrachtgever	DNS Planvorming bv
Uitvoerder	De Steekproef, R. Rap MA, drs. R. Exaltus (senior KNA-archeoloog/-prospector)
Bevoegde overheid	Gemeente Bloemendaal
Steekproef projectcode	2020-04/05
Onderzoeksmeldingsnummer	4811598100
Datum veldwerk	3 april 2020
Maximale diepte onderzoek	2 m
Beheer en plaats documentatie	De Steekproef bv / Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed / DANS / DINO-loket (boorgegevens)

1. Inleiding

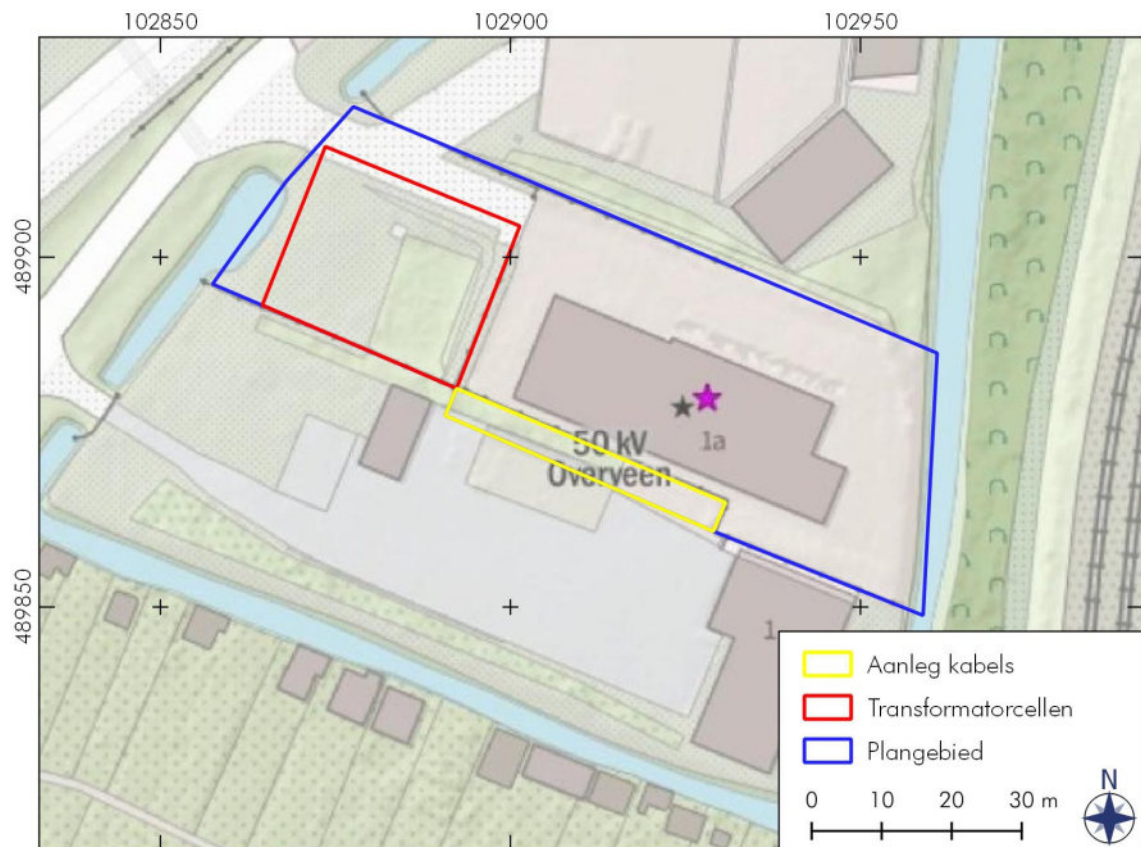
1.1 Aanleiding en doel (KNA 4.1: LS01)

In opdracht van DNS Planvorming bv is een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd aan de Willem de Zwijgerlaan te Overveen, gemeente Bloemendaal, provincie Noord-Holland (zie Figuur 1). De aanleiding voor het onderzoek is de geplande herinrichting van een zogenaamd onderstation in het plangebied. Hierbij worden nieuwe elektriciteits-transformatoren gebouwd en nieuwe leidingen aangelegd (Figuur 2). De graafwerkzaamheden die hiermee gepaard gaan betekenen een bedreiging voor eventueel aanwezige archeologische waarden. Het doel van het onderzoek is om vast te stellen wat de kans is op de aanwezigheid van archeologische waarden in het plangebied.

Figuur 1: Overveen, Willem de Zwijgerlaan: uitsnede van een topografische kaart (bron: opentopo).

Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek verkennende fase (IVO-O). Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel van het gebied aan de hand van beschikbare fysisch-geografische, archeologische en historisch-geografische informatie. Tijdens het veldonderzoek is dit verwachtingsmodel getoetst. Daartoe zijn de opbouw en gaafheid van de bodem bepaald.

Figuur 2: Overveen, Willem de Zwijgerlaan: Geplande werkzaamheden.

1.2 Locatie (KNA 4.1: LS01, LS02)

Het plangebied ligt aan de noordoostelijke rand van het dorp Overveen, tegen de grens met het ten westen gelegen Haarlem. Op het terrein staat een transformatorstation met daaromheen betonnen bestrating. De delen waar de geplande ontwikkelingen plaatsvinden zijn in gebruik als gras en er staan bomen op. Volgens informatie van het Kabels en Leidingen InformatieCentrum (KLIC) lopen door het deel waar nieuwe kabels worden gelegd nu ook al veel kabels (KLIC nummer 20G190428). Door het deel waar de nieuwe transformatorcellen worden geplaatst, lopen aan de noordkant kabels.

Figuur 3: Overveen, Willem de Zwijgerlaan: foto van het plangebied.

1.3 Beleid (KNA 4.1: LS01)

Het plangebied valt onder het bestemmingsplan Overveen 2013 en heeft een Dubbelbestemming Waarde – Archeologie 6. Hiervoor geldt dat bij graafwerkzaamheden met een oppervlakte groter dan 1000 vierkante meter en dieper dan 100 centimeter voorafgaand archeologisch onderzoek uitgevoerd dient te worden. Zowel de oppervlakte als de diepte zullen met de geplande werkzaamheden worden overschreden.

2. Bureauonderzoek (KNA 4.1: LS06)

2.1 Bronnen

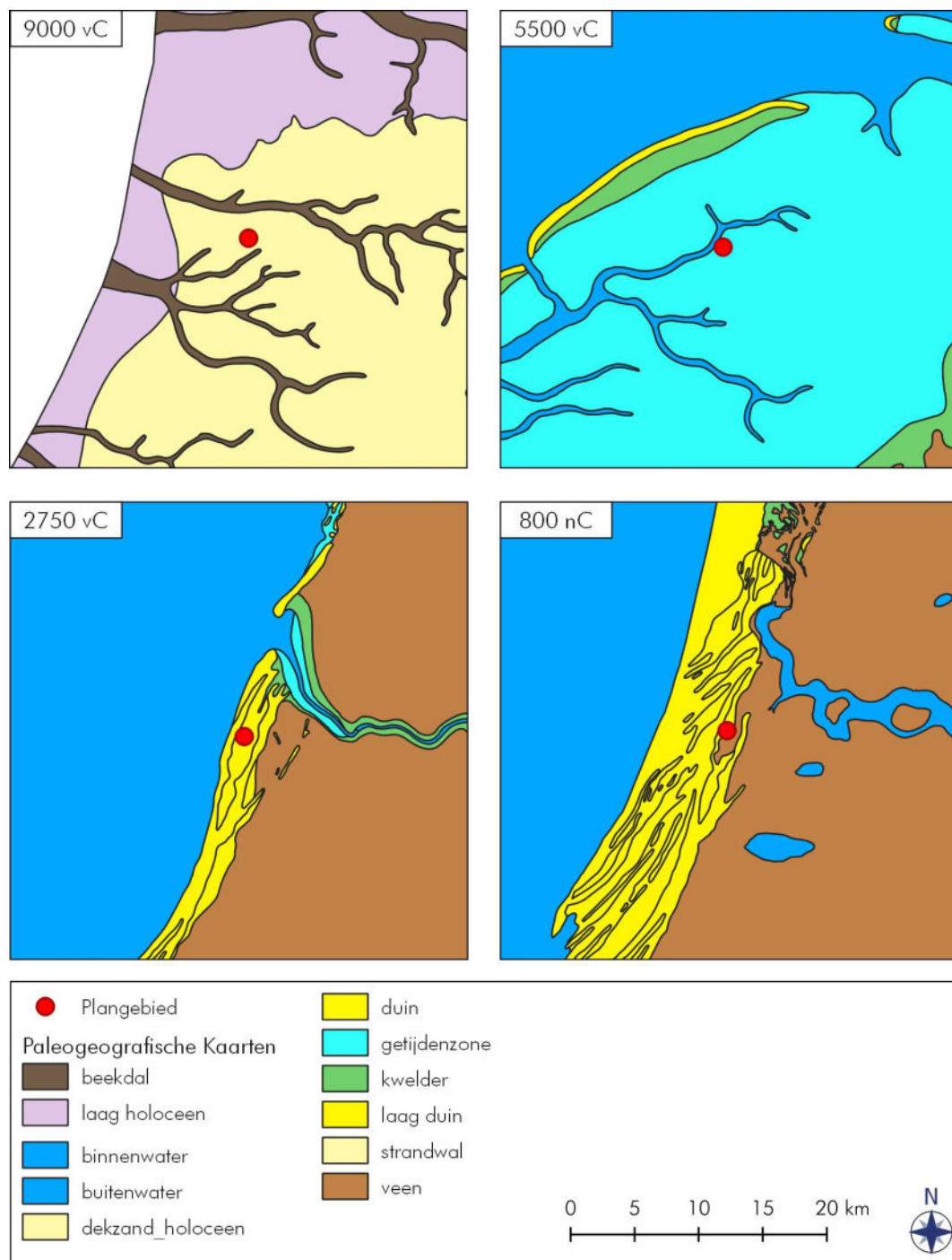
Tijdens het bureauonderzoek is de bestaande relevante kennis van het plangebied verzameld. De gebruikte bronnen voor het onderzoek staan aan het eind van dit rapport. Eén van de bronnen is ARCHIS 3, het archeologisch registratie- en informatiesysteem van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Deze databank is toegankelijk voor organisaties die werkzaam zijn in de archeologie. Het bevat een GIS-systeem waarin onder meer een archeologische kaart en aardkundige kaarten geraadpleegd kunnen worden.

2.2 Fysische geografie (KNA 4.1: LS04)

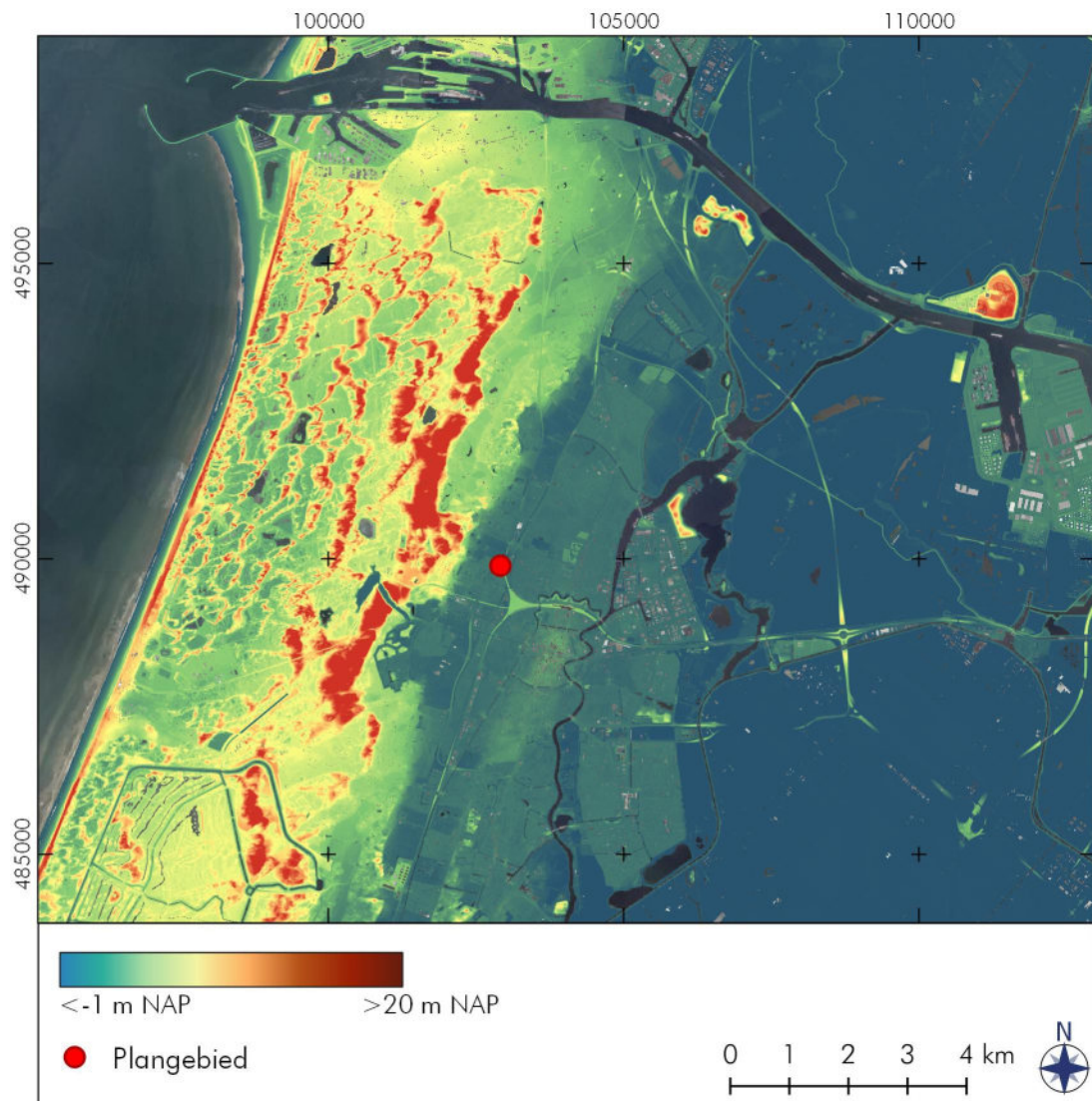
In de periode na de ijstijden (het Holocene) smolten de ijskappen en raakte het Noordzeebekken gevuld met water. Vanaf het moment van binnendringen van de zee in West-Nederland begon een natuurlijk proces van ophoging van de bodem door de afzetting van zeezand en zeeklei alsmede door veengroei. Veengroei vond plaats onder invloed van de stijgende grondwaterspiegel. Dit veen dekte vaak het eerder gevormde getijdelandchap af. Dit landschap werd gekenmerkt door wadplaten die voornamelijk uit klei bestaan en kreken waarin en waarlangs voornamelijk zand is afgezet. Deze gordels van zandige afzettingen zijn ruggen gaan vormen waarop in de prehistorie hier en daar bewoning plaatsvond. De processen van sedimentatie van zand en klei en veengroei hielden vanaf 6000 vC min of meer gelijke tred met de doorgaande relatieve zeespiegelstijging.

Langs de Noordzeekust ontstonden door golfwerking en zeestromingen strandwallen die zijn opgebouwd uit zand uit het Noordzeebekken. Door de stijging van de zeespiegel schoven de kustlijn en de daarbij behorende strandwallen steeds verder naar het oosten op (Figuur 4: 5500 vC). Rond 4000 vC veranderde dit en werd de West-Nederlandse kust, ondanks de doorgaande relatieve zeespiegelstijging, een aanwaskust. Vanaf die tijd vormden zich jongere strandwallen aan de zeezijde van oudere strandwallen. Ter hoogte van het plangebied vormt rond 2750 vC een gesloten duinlandschap met richting het binnenland een veenlandschap. Het plangebied ligt op de grens tussen de hogere duinen en het lager gelegen veengebied. Terwijl het achterland steeds verder vernat, blijft het duinlandschap bij Overveen droog (Figuur 4: 800nC). Ook op het Actueel Hoogtebestand 3 (AHN) is het duinlandschap ten westen van het plangebied goed zichtbaar (Figuur 5). De hoogte van het plangebied is circa 1 meter boven NAP.

Op de geomorfologische kaart (niet afgebeeld) is het plangebied niet gekarteerd vanwege bebouwing. Gezien de aangrenzende zones zal het plangebied op een ingesloten strandvlakte (code 2M76ysV) liggen. Ook op de bodemkaart (niet afgebeeld) ligt het plangebied in bebouwd gebied. Grenzend daaraan ligt een zone met beekeerdgronden bestaande uit leemarm en zwak lemig fijn zand (code pZg21). De grondwatertrap is II, hetgeen betekent dat het slecht ontwaterde bodems betreft met een gemiddeld laagste grondwaterstand van minder dan 50 centimeter.

Figuur 4: Overveen, Willem de Zwijgerlaan: paleogeografische reconstructies van de omgeving van het plangebied Bron: Vos *et al.* 2018.

Figuur 5: Overveen, Willem de Zwijgerlaan: hoogtekaart gemaakt met behulp van het Actueel Hoogtebestand Nederland 3. De hoogtes zijn in meters ten opzichte van NAP.

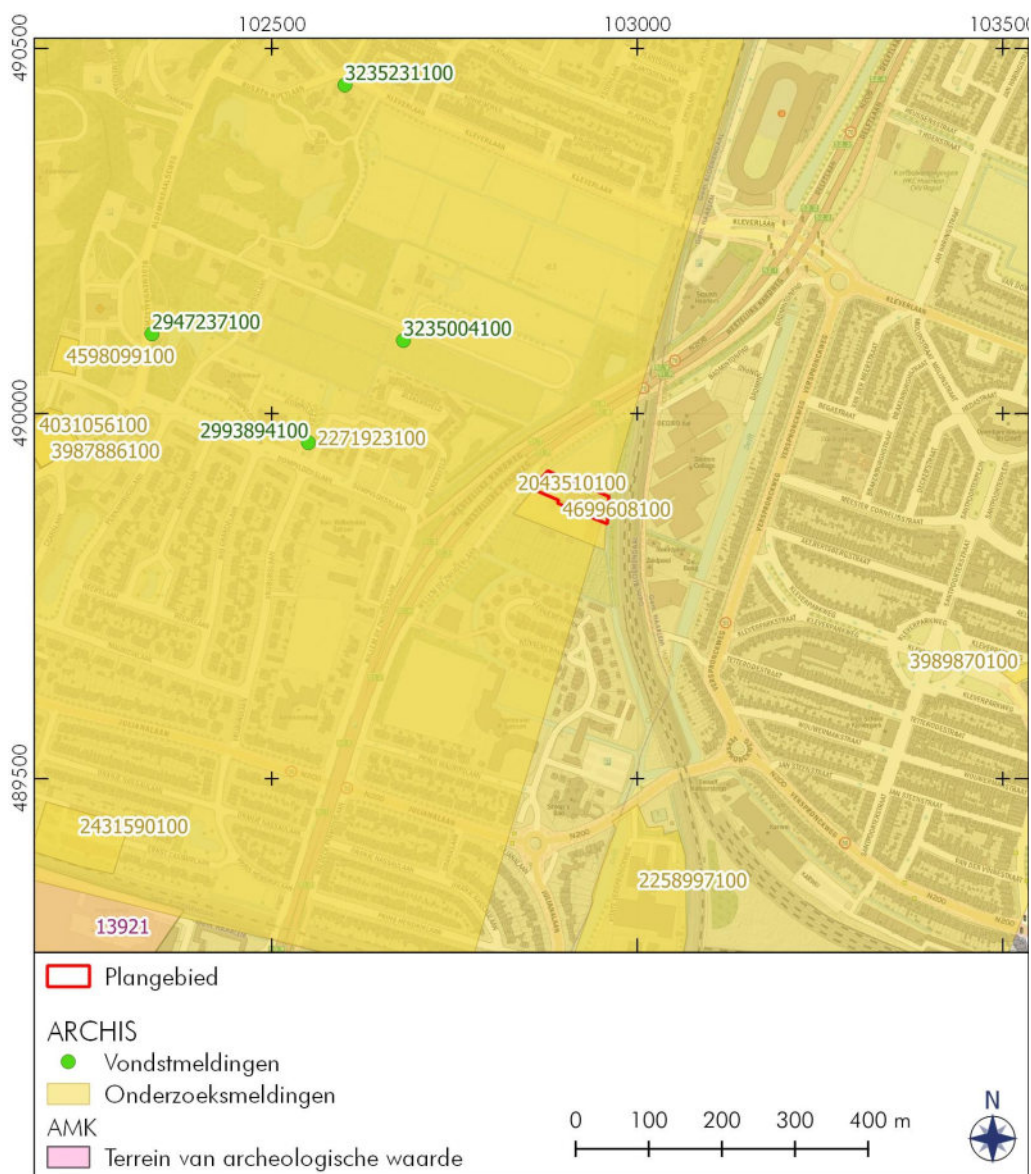
2.3 Archeologie (KNA 4.1: LS04)

Binnen een afstand van ongeveer 500 meter rondom het plangebied zijn meerdere archeologische vindplaatsen en onderzoeken bekend (Figuur 6 en Tabel 2). Ten noordwesten van het plangebied zijn vier vondstmeldingen bekend. Twee vondstmeldingen dateren in de bronstijd (3235004100 en 3235231100). Het gaat om paalsporen in een circelvorm, welke zijn geïnterpreteerd als resten van een grafheuvel en sporen van beakkering direct onder het veen. De andere vondstmeldingen dateren in de late middeleeuwen en nieuwe tijd (2947237100 en 2993894100). Hierbij gaat het om scherven uit de achttiende eeuw en een donkerbruine zandlaag met schelpen en scherven aardewerk. De scherven dateren in de veertiende eeuw.

Ten zuidwesten van het plangebied ligt een Archeologische MonumentenKaart (AMK)-terrein met mogelijk sporen van bewoning daterend vanaf het laat-neolithicum tot en met de romeinse tijd (monumentnummer 13921). De begrenzingen van het terrein zijn vastgesteld op basis van vondsten en de geologische ligging op een strandwal. Een

booronderzoek op een klein deel van het terrein heeft deze verwachting echter niet bevestigd (ARCHIS 3).

Circa 500 meter ten zuiden van het plangebied is een booronderzoek uitgevoerd (zaaknummer 2258997100; Holl & Huizer 2009). Hierbij werd een dikke laag veen gevonden, met daarin een klein veraard laagje. In deze veraarde laag is kans op archeologische resten uit de ijzertijd en de Romeinse tijd. Onder het veen werd geen strandvlaktezand aangetroffen. Circa 800 meter ten zuidwesten is tevens een booronderzoek bekend (zaaknummer 2431590100; Leuving 2015). Ook hier was een dik pakket veen aanwezig, de top hiervan was vergraven. Onder het veen werden afzettingen van een strandvlakte gevonden. Hierin zijn echter geen aanwijzingen voor bodemvorming aanwezig. Het gebied was waarschijnlijk te nat voor een goede bodemvorming en dus ook voor bewoning. De kans op resten uit de Bronstijd tot Nieuwe Tijd is daarom bijgesteld naar lage verwachting.

Figuur 6: Overveen, Willem de Zwijgerlaan: archeologische waarden rondom het plangebied. Voor beschrijvingen van de meldingen zie Tabel 2. Bron: Archis3.

Op circa 600 meter richting het westen zijn twee kleine booronderzoeken uitgevoerd. Het booronderzoek met zaaknummer 4031056100 leverde in Jonge Duinafzettingen meerdere humeuze lagen op, mogelijk akkerlagen, daterend in de late middeleeuwen en nieuwe tijd (Vaars 2017). In de top van de Oude Duinafzettingen daaronder werd tevens een akkerlaag waargenomen, daterend voor de late middeleeuwen. Het booronderzoek met zaaknummer 4598099100 had als belangrijkste resultaat een akkerlaag in de top van de Jonge Duinen, circa 10 centimeter onder maaiveld (J. Rap 2018).

Tabel 2: Overveen, Willem de Zwijgerlaan: Archeologische waarden rondom het plangebied (voor locaties zie Figuur 6).

Zaaknummer	Omschrijving	Referentie
AMK 13921	Terrein met mogelijk sporen van bewoning daterend vanaf het laat-neolithicum tot en met de romeinse tijd. De begrenzing is vastgesteld door de gemeentearcheoloog van Haarlem op grond van vondsten en geologische ondergrond (strandwal). Het booronderzoek met onderzoeksmeldingsnummer 25112 (op een zeer klein deel van het terrein) heeft deze verwachting niet bevestigd.	ARCHIS 3
<i>vondstmelding</i> 2947237100	Tijdens een archeologische inspectie van rioolwerkzaamheden is een donkerbruine zandlaag met schelpen en aardewerk waargenomen. Deze lag circa 1,4 meter onder het wegdek. Het aardewerk dateert in de veertiende eeuw.	ARCHIS 3
2993894100	Tijdens rioolwerkzaamheden is een groot aantal scherven uit de achttiende eeuw gevonden.	ARCHIS 3
3235004100	Door de lokale AWN-afdeling is een aantal paalsporen aangetroffen in een cirkelvorm. In het veld zijn ze geïnterpreteerd als een mogelijke grafheuvel uit de bronstijd. Er zijn geen aanvullende vondsten gedaan om dit te ondersteunen.	ARCHIS 3
3235231100	Door de lokale AWN-afdeling werden onder het veen akkersporen aangetroffen die dateren in de bronstijd.	ARCHIS 3
<i>onderzoeksmelding</i> 2043510100	Grootschalige inventarisatie archeologische vindplaatsen van de provincie Noord-Holland	Holl & Huizer 2009
2258997100	Booronderzoek: er werd geen strandvlaktezand aangetroffen tijdens het booronderzoek. In de veenlaag daarboven werd een veraard veenlaagje waargenomen met kans op archeologische resten uit de ijzertijd en romeinse tijd.	
2271923100	Bureauonderzoek: geen rapport beschikbaar.	Leuving 2015
2431590100	Booronderzoek: er was een dik pakket veen aanwezig met daaronder afzettingen van een strandvlakte. Hierin waren geen aanwijzingen voor bodemvorming, waardoor het waarschijnlijk te nat was voor bewoning. De top van het veenpakket was vergraven. De kans op resten uit de bronstijd tot nieuwe tijd is bijgesteld naar lage verwachting.	
3987886100	Bureauonderzoek: verwachting voor archeologische waarden uit de bronstijd tot en met de nieuwe tijd, vervolgonderzoek geadviseerd (zie zaaknummer 4031056100).	Médard 2016
3989870100	Bureauonderzoek: verwachting voor archeologische resten vanaf de late middeleeuwen.	Schute 2016

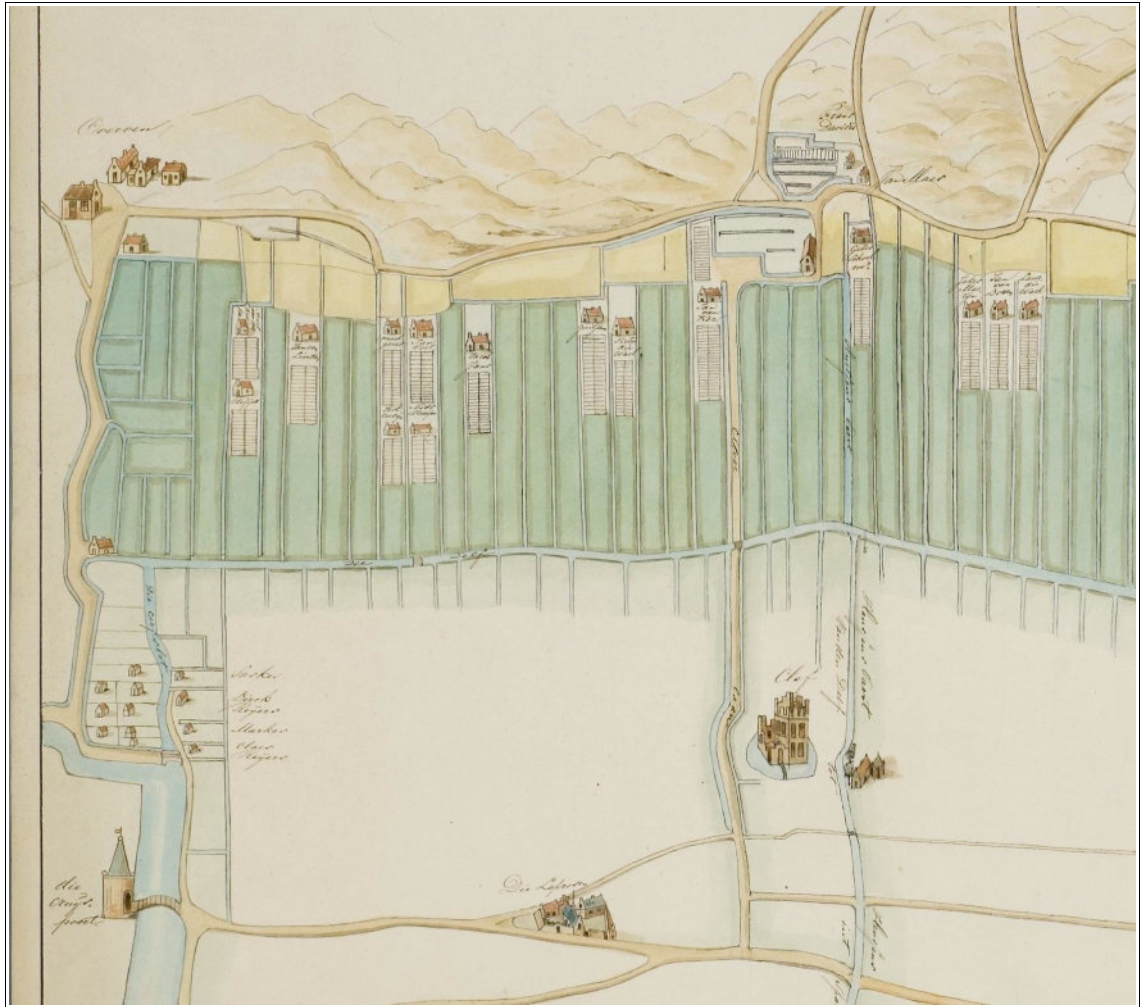
4031056100	Booronderzoek: In afzettingen van Jonge Duinen zijn licht humeuze lagen gevonden, mogelijk akkerlagen. Onder de Jonge Duinen zijn afzettingen van Oude Duinen gevonden. In de top daarvan zijn akkerlagen aanwezig. Akkerlagen in de Jonge Duinen dateren in de late middeleeuwen of nieuwe tijd. De akkerlaag in de Oude Duinen dateert voor de late middeleeuwen.	Vaars 2017
4598099100	Booronderzoek: in de top van de Jonge Duinen is een akkerlaag aangetroffen, circa 10 centimeter onder het maaiveld. Deze dateert waarschijnlijk in de late middeleeuwen.	J. Rap 2018
4699608100	Bureauonderzoek: geen rapport beschikbaar.	

2.4 Historische geografie (KNA 4.1: LS03)

De historische kern van Overveen begon vanaf de veertiende eeuw als het landgoed Tettenrode en maakte deel uit van de heerlijkheid van Van Brederode. In de achttiende eeuw werd het landgoed gekocht door de stad Haarlem. De naam Overveen werd gegeven door de Haarlemmers omdat het aan de andere kant lag van een smalle veenstrook die de duinrug van Haarlem scheidde van die van Overveen en Bloemendaal (Noord-Hollands Archief). De kern van Overveen ligt ruim een kilometer ten zuidwesten van het plangebied. Mogelijk maakte het plangebied vanaf de zestiende eeuw deel uit van de bleekvelden van Overveen. Op een uitsnede van een kaart uit 1870 door Pieter Bruinsz. en A.J. Enschedé zijn de bleekvelden ten noorden van Overveen (in de linkerbovenhoek) afgebeeld (Figuur 7). De percelen lopen tot aan de rivier de Delf die circa 200 meter ten oosten van het plangebied loopt. De kans dat het plangebied in deze periode bebouwd was is zeer klein.

Op de topografische kaart uit 1870 (Figuur 8) is het plangebied in gebruik als landbouwgrond. Aan het begin van de twintigste eeuw wordt ten oosten van het plangebied de spoorlijn aangelegd zoals deze ook op de kaart uit 1954 te zien is (Figuur 8). De bebouwing vanuit Overveen, Bloemendaal en Haarlem breidt zich steeds verder uit richting het plangebied. Op de topografische kaart uit 1961 is in het plangebied een waterpartij zichtbaar. Deze is weer verdwenen in 1981 (Figuur 8). Afhankelijk van de diepte van het water kunnen archeologische waarden al sterk zijn verstoord. In 1982 wordt de huidige bebouwing voor het eerst afgebeeld.

Het onderzoek heeft geen aanwijzingen opgeleverd voor bouwhistorische waarden in de ondergrond.

Figuur 7: Overveen, Willem de Zwijgerlaan: Uitsnede van de “Kaart van de landerijen en blekerijen ten westen van Haarlem door Pieter Bruinz. en A.J. Enschedé. Begindatum van de kaart is 1599, einddatum is 10-06-1870. Bron: Noord-Hollands Archief.

Figuur 8: Overveen, Willem de Zwijgerlaan: Uitsneden van topografische kaarten uit 1870, 1954, 1961 en 1982. Bron: topotijdreis.nl.

2.5 Archeologisch verwachtingsmodel (KNA 4.1: LS05)

In het plangebied worden archeologische waarden verwacht van de bronstijd tot de nieuwe tijd. In de strandvlakte-afzettingen kunnen resten uit de bronstijd en ijzertijd bewaard zijn gebleven, mits de strandvlakte voor langere tijd droog heeft gelegen. In het veen daarboven kunnen resten vanaf de romeinse tijd, maar meer waarschijnlijk vanaf de late middeleeuwen aanwezig zijn. In de omgeving zijn meerdere vondsten bekend uit deze periode. Omdat het plangebied op de grens met duinafzettingen ligt, kunnen ook deze in het plangebied aanwezig zijn. Hierin kunnen oude akkerlagen aanwezig zijn.

Tabel 3: Overveen, Willem de Zwijgerlaan: specificatie archeologische verwachting.

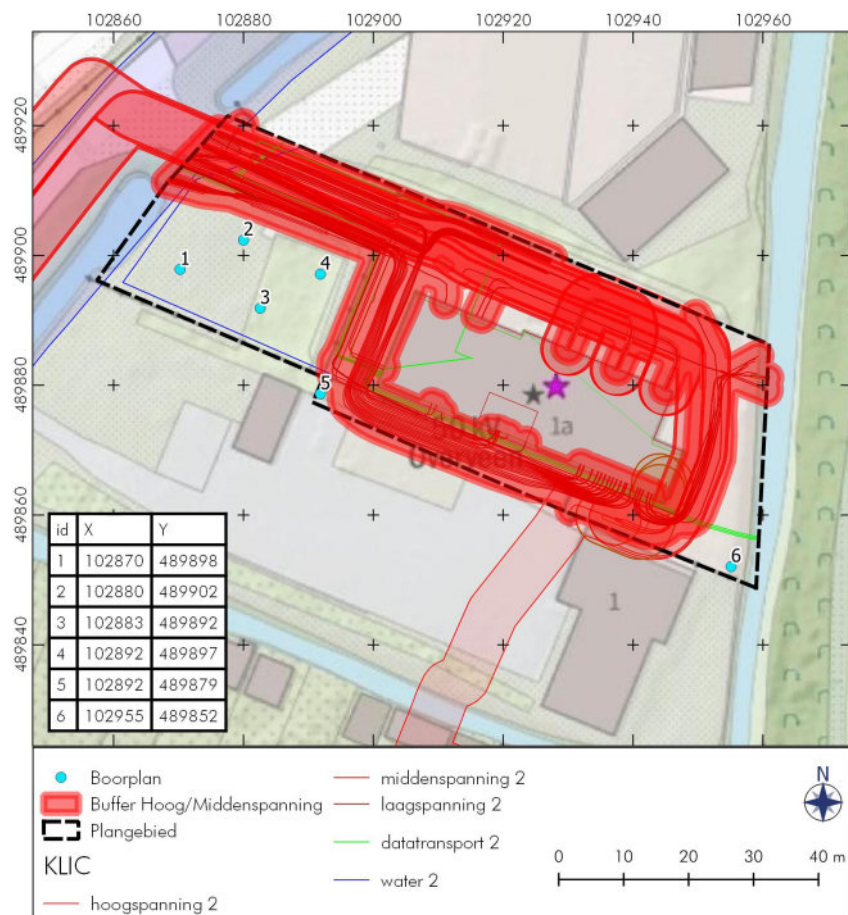
datering:	bronstijd – ijzertijd	romeinse tijd – nieuwe tijd
complextype:	nederzetting, graf	nederzetting, akkerlagen, <i>off-site</i>
locatie:	in de top van strandvlakteafzettingen	in het veen of in duinafzettingen
diepteligging:	onbekend	vanaf het maaiveld
omvang:	onbekend	onbekend
gaafheid en conservering:	kans op organische conservering	kans op organische conservering
uiterlijke kenmerken:	scherven aardewerk, bot, grondsporen	humeuze lagen, scherven aardewerk, grondsporen
mogelijke verstoringen:	leidingen, waterpartij	leidingen, waterpartij

3. Veldonderzoek (KNA 4.1: VS05)

3.1 Methoden en technieken (KNA 4.1: VS01)

Het veldwerk is uitgevoerd op 3 april 2020. Van de aanvankelijk geplande zes verkennende boringen konden door de aanwezigheid van kabels en hekken alleen de boringen 1 tot en met 4 op het westelijke deel van het plangebied worden uitgevoerd (zie Figuur 9). De boringen zijn uitgevoerd met een guts van drie centimeter diameter. Hiermee kunnen lange monsters opgeboord worden, zodat de laagopvolgingen optimaal beschreven kunnen worden.

De boringen reiken tot een maximale diepte van twee meter. De boormonsters zijn onderzocht door ze laagsgewijs af te snijden in de guts. De boringen zijn beschreven volgens de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode (ASB). De boorlocaties en maaiveldhoogtes zijn ingemeten met behulp van een GPS. De resultaten van de boringen zijn weergegeven als boorstaten in Figuur 11 en opgenomen in Appendix II in de vorm van boorbeschrijvingen.

Figuur 9: Overveen, Willem de Zwijgerlaan: boorpuntenkaart. De genummerde punten zijn de locaties van de boringen. Boringen 5 en 6 niet konden worden uitgevoerd. Achtergrondkaart: Opentopo.

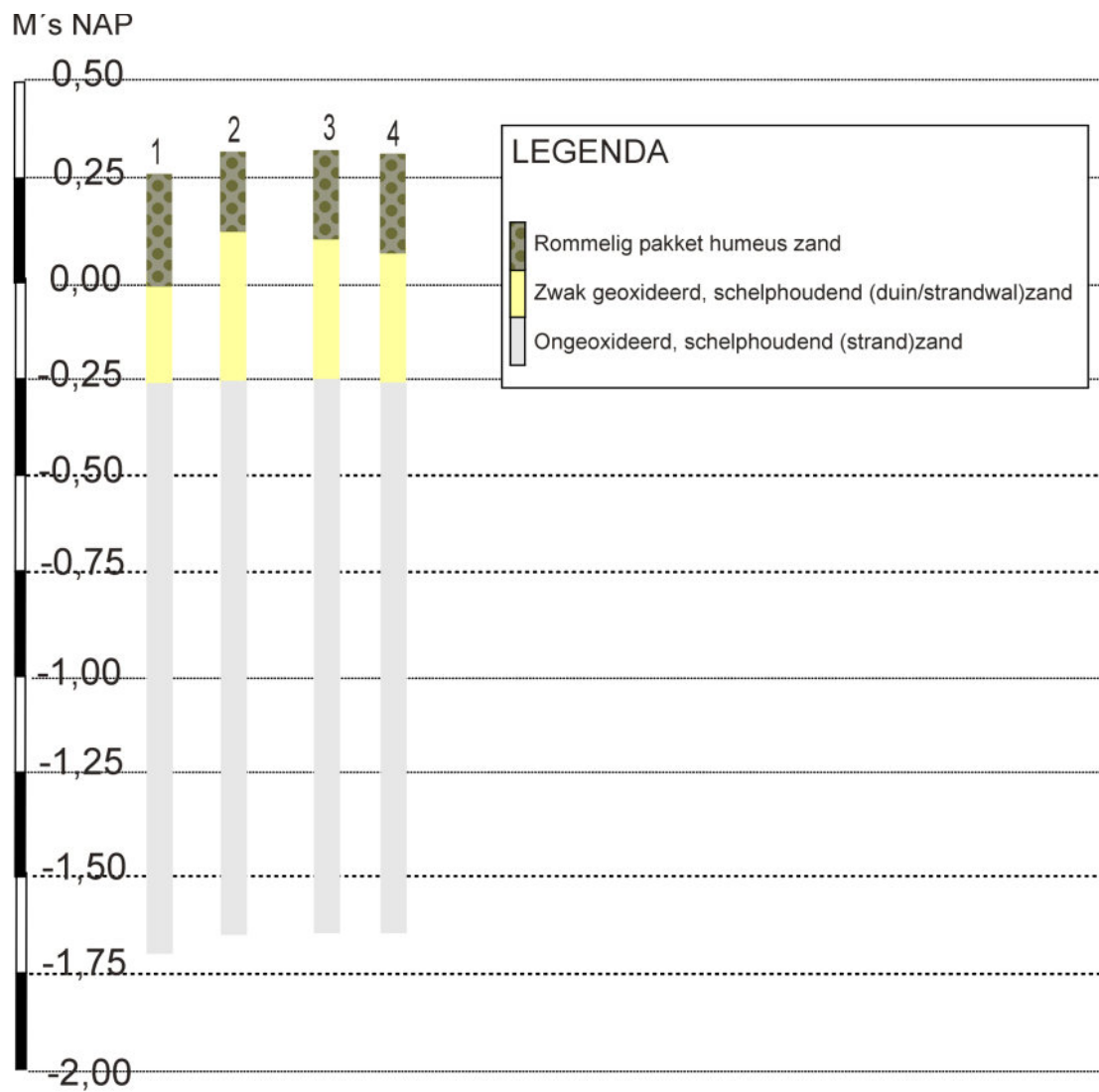
3.2 Resultaten veldwerk (KNA 4.1: VS02, VS03)

Bovenin alle boringen bevindt zich een rommelig pakket zand van twintig tot dertig centimeter dikte. Hieronder ligt een pakket licht geel zand dat kleine deeltjes schelp bevat. Waarschijnlijk betreft het zand dat op een strandvlakte is afgezet voorafgaande aan het begin van echte duinvorming. Tussen 0,6 en twee meter beneden het maaiveld is grijs, ongeoxideerd zand aanwezig dat eveneens schelp bevat. Binnen twee meter beneden het maaiveld is in geen van de boringen veen aangetroffen.

Figuur 10: Overveen, Willem de Zwijgerlaan: Foto van boring 1 met links de rommelige toplaag van humusrijk zand, in het midden het lichtgele strandvlaktezand met deeltjes schelp en rechts het grijze ongeoxideerde zand van de strandvlakte met daarin eveneens deeltjes schelp.

Het onderin de boringen aangetroffen grijze, ongeoxideerde zand, was ten tijde van het veldonderzoek dermate waterverzadigd dat het vanaf een diepte van ongeveer twee meter beneden het maaiveld uit de guts bleef stromen. Waarschijnlijk betreft het strandzand. In geen van de boringen zijn in de natuurlijke zandafzettingen vuile lagen of bodemhorizonten waargenomen. Artefacten ontbreken eveneens volledig.

Figuur 11: Overveen, Willem de Zwijgerlaan: Boorstaten. Voor laagbeschrijvingen zie Appendix II.

4. Conclusies en advies (KNA 4.1: VS07)

Conclusies

Voor het plangebied geldt dat in de ondergrond rekening moet worden gehouden met resten van bewoning uit de bronstijd tot en met de nieuwe tijd. In de strandvlakte-afzettingen kunnen resten uit de bronstijd en ijzertijd bewaard zijn gebleven, mits de strandvlakte voor langere tijd droog heeft gelegen. In het veen daarboven kunnen resten vanaf de romeinse tijd, maar meer waarschijnlijk vanaf de late middeleeuwen aanwezig zijn. In de omgeving zijn vondsten gedaan en sporen gevonden uit de ijzertijd/romeinse tijd tot en met de nieuwe tijd.

Om het gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel te toetsen zijn in het plangebied vier gutsboringen uitgevoerd. Twee van de zes oorspronkelijk geplande boringen konden niet worden geplaatst door de aanwezigheid van leidingen en hekken. Op alle boorpunten is onder een twintig tot dertig centimeter dikke toplaag van humusrijk zand een pakket licht geoxideerd, schelphoudend zand aangetroffen. Het kan gaan om de geoxideerde top van strandvlakte-afzettingen of om een pakket dat een aanzet van duinvorming vormt. Hieronder is, tot tenminste twee meter beneden het maaiveld, ongeoxideerd (strand)zand aanwezig. Dit zand stroomde vanaf ongeveer twee meter beneden het maaiveld uit de guts. Er zijn geen archeologische indicatoren gevonden.

Selectie-advies door drs. R. Exaltus (senior KNA-archeoloog/prospecteur)

Op basis van de onderzoeksresultaten blijkt dat in het plangebied al vanaf zestig centimeter beneden het maaiveld afzettingen van de strandvlakte aanwezig zijn die nooit geschikt zijn geweest voor bewoning. Hierboven ligt een pakket licht geoxideerd zand dat de (geoxideerde) top van de strandvlakte-afzettingen vormt of een aanzet van duinvorming. Ook hierin zijn geen sporen van bodenvorming of vegetatiehorizonten aangetroffen. Archeologische indicatoren ontbreken eveneens. In verband hiermee geven de resultaten van het onderzoek geen aanleiding om archeologisch vervolgonderzoek te adviseren.

Tenslotte wijzen wij erop dat voor al het graafwerk geldt dat als archeologische grondsporen worden aangetroffen en/of vondsten worden gedaan, dat daarvan direct melding dient te worden gemaakt conform de Erfgoedwet 2015, artikel 5.10. Wij adviseren dit te doen bij de gemeente Bloemendaal.

Gebruikte bronnen

AHN-Viewer. www.AHN.nl. Actueel Hoogtebestand Nederland. Rijkswaterstaat, Adviesdienst Geo-informatie en ICT.

ARCHIS 3. www.zoeken.cultureelerfgoed.nl

Bosch, J.H.A. 2008. *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1*. Deltares-rapport 2008-U-R0881/A.

Holl, J. & J. Huizer. 2009. *Korte Verspronckweg 7-9, Haarlem Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek*. ADC Rapport 2084. Amersfoort: ADC ArcheoProjecten.

Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 4.1. www.SIKB.nl. 2018. Centraal College van Deskundigen Archeologie.

Leuving, J.H.F. 2015. *Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek, karterend booronderzoek Park Wimbledon te Overveen gemeente Bloemendaal*. Synthegra Rapport S140006. Leusden: Synthegra bv.

Médard, A. 2016. *Archeologisch bureauonderzoek aan de Bloemendaalseweg 166 te Overveen*. Argo 88. Zaandam: Archeologenbureau Argo.

Noord-Hollands Archief. noord-hollandsarchief.nl

Publieke Dienstverlening op de Kaart (PDoK). www.pdok.nl

Rap, J. 2018. *Overveen, Ter Hoffsteedeweg 1. Gemeente Bloemendaal (NH). Een Archeologisch Bureauonderzoek (BO) en Inventariserend Veldonderzoek (IVO), verkennende fase*. Transect-rapport 1663. Nieuwegein: Transect bv

Ruimtelijke Plannen. www.ruimtelijkeplannen.nl

Schute, I.A. 2016. *Plangebied Velderstraat in Haarlem, gemeente Haarlem, archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek*. RAAP-notitie 5445. Weesp: RAAP Archeologisch Adviesbureau bv.

Topotijdreis. www.topotijdreis.nl

Vaars, J.P.L. 2017. *Verkennd booronderzoek Bloemendaalseweg 166, te Overveen, gemeente Bloemendaal*. Argo 114. Zaandam: Archeologenbureau Argo.

Vos, P., M. van der Meulen, H. Weerts & J. Bazelmans. 2018. *Atlas van Nederland in het Holoceen. Landschap en bewoning vanaf de laatste ijstijd tot nu*, Amsterdam: Prometheus.

Lijst van figuren en tabellen

Figuren

- 1 Topografische kaart
- 2 Geplande ontwikkelingen
- 3 Foto plangebied
- 4 Paleogeografische reconstructies
- 5 Hoogtekaart
- 6 Archeologische waarden in de omgeving
- 7 Uitsnede van de "Kaart van de landerijen en blekerijen ten westen van Haarlem door Pieter Bruinz. en A.J. Enschedé
- 8 Uitsneden van topografische kaarten uit 1870, 1954, 1961 en 1982
- 9 Boorpuntenkaart
- 10 Foto van rommelige toplaag van humusrijk zand, het lichtgele strandvlaktezand met deeltjes schelp en het grijze ongeoxideerde zand van de strandvlakte met deeltjes schelp
- 11 Boorstaten

Tabellen

- 1 Administratieve gegevens
- 2 Archeologische waarden rondom het plangebied
- 3 Specificatie archeologische verwachting

Appendix I: Archeologische periodes

paleolithicum:		ijzertijd:	
paleolithicum vroeg:	tot 300.000 BP	ijzertijd vroeg:	800 - 500 vC
paleolithicum midden:	300.000 - 35.000 BP	ijzertijd midden:	500 - 250 vC
paleolithicum laat:	35.000 BP - 8.800 vC	ijzertijd laat:	250 - 12 vC
paleolithicum laat A:	35.000 - 18.000 BP		
paleolithicum laat B:	18.000 BP - 8.800 vC	romeinse tijd:	
		romeinse tijd vroeg:	12 vC - 70 nC
mesolithicum:		romeinse tijd vroeg A:	12 vC - 25 nC
mesolithicum vroeg:	8.800 - 7.100 vC	romeinse tijd vroeg B:	25 - 70 nC
mesolithicum midden:	7.100 - 6.450 vC	romeinse tijd midden:	70 - 270 nC
mesolithicum laat:	6.450 - 4.900 vC	romeinse tijd midden A:	70 - 150 nC
		romeinse tijd midden B:	150 - 270 nC
neolithicum:		romeinse tijd laat:	270 - 450 nC
neolithicum vroeg:	5.300 - 4.200 vC	romeinse tijd laat A:	270 - 350 nC
neolithicum vroeg A:	5.300 - 4.900 vC	romeinse tijd laat B:	350 - 450 nC
neolithicum vroeg B:	4.900 - 4.200 vC		
neolithicum midden:	4.200 - 2.850 vC	middeleeuwen:	
neolithicum midden A:	4.200 - 3.400 vC	middeleeuwen vroeg:	450 - 1.050 nC
neolithicum midden B:	3.400 - 2.850 vC	middeleeuwen vroeg A:	450 - 525 nC
neolithicum laat:	2.850 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg B:	525 - 725 nC
neolithicum laat A:	2.850 - 2.450 vC	middeleeuwen vroeg C:	725 - 900 nC
neolithicum laat B:	2.450 - 2.000 vC	middeleeuwen vroeg D:	900 - 1.050 nC
		middeleeuwen laat:	1.050 - 1.500 nC
bronstijd:		middeleeuwen laat A:	1.050 - 1.250 nC
bronstijd vroeg:	2.000 - 1.800 vC	middeleeuwen laat B:	1.250 - 1.500 nC
bronstijd midden:	1.800 - 1.100 vC		
bronstijd midden A:	1.800 - 1.500 vC	nieuwe tijd:	
bronstijd midden B:	1.500 - 1.100 vC	nieuwe tijd vroeg:	1.500 - 1.650 nC
bronstijd laat:	1.100 - 800 vC	nieuwe tijd midden:	1.650 - 1.850 nC
		nieuwe tijd laat:	1.850 - heden
pleistoceen:	2,5 miljoen - 10.000 BP		
elsterien	475.000 - 410.000 BP		
saalien	200.000 - 130.000 BP		
weichselien	116.000 - 10.000 BP		
holoceen:	10.000 - heden		
vC	= voor Christus		
nC	= na Christus		
BP	= before present; present = 1950		

Algemeen

Steentijd (tot 2000 vC)

De steentijd is opgedeeld in het paleolithicum, mesolithicum en neolithicum. Het paleolithicum (oude steentijd) wordt vooral gekenmerkt door de ijstijden. Na het laatpaleolithicum verbetert het klimaat. Vindplaatsen uit het late paleolithicum zijn vooral te herkennen aan concentraties vondstmateriaal (bewerkt en/of verbrand vuursteen, houtskool) met weinig en moeilijk te herkennen grondsporen zoals kuilen, paalgaten en houtskoolconcentraties die mogelijk wijzen op haardplaatsen.

Vondsten uit het mesolithicum of midden steentijd, gekenmerkt door sporen en vondsten van rondtrekkende jagers en verzamelaars, bestaan voornamelijk uit bewerkt vuursteen, verbrande hazelnootdoppen en houtskoolfragmenten. Mesolithische grondsporen zijn vooral oppervlakte-haarden en haardkuilen. In een natte omgeving kunnen ook werktuigen van gewei of hout bewaard zijn gebleven. Voorbeelden hiervan zijn geweeibijlen, bogen, visfukken, etc.

In het neolithicum (nieuwe steentijd) werden dieren gehouden en in het neolithicum werd eveneens akkerbouw bedreven. Grondsporen uit deze periode kunnen bestaan uit paalgaten van bijvoorbeeld boerderijen, resten van beschoeiingen, greppels, (afval)kuilen en haardplaatsen. Aardewerk komt in deze tijd voor, evenals bewerkt (vuur)steen en geslepen bijlen.

Metaaltijden (2000-12 vC)

In de bronstijd en ijzertijd kwam bemesting en wisselbouw binnen de akkerbouw voor.

Sporen uit de bronstijd en ijzertijd kunnen bestaan uit kuilen, paalgaten van boerderij-plattegronden, bijgebouwen of spiekers, waterkuilen of -putten, erf- of akkerafscheidingen en sporen van akkerbewerking zoals de kruiselings getrokken voren van een eergetouw. Houtskool kan duiden op de aanwezigheid van haarden voor voedselbereiding of het bakken van aardewerk. Ook kunnen er restanten gevonden worden die duiden op metaalbewerking, zoals stukken ovenwand, brons- of ijzerslakken, sintels, mallen, smeltkroezen, metaal bedoeld voor omsmelten, etc.

Vondsten kunnen verder bestaan uit bijvoorbeeld metalen voorwerpen of voorwerpen van aardewerk zoals vaatwerk, maar ook slingerkogels, rammelaars, spinklosjes en weefgewichten.

Romeinse tijd (12 vC-450 nC)

In de romeinse tijd vormde de Rijn de noordelijke grens van het romeinse rijk. Langs deze grens, de *limes*, werden grensposten, nederzettingen en wegen gebouwd. In het noorden van Nederland zijn ook romeinse vondsten gedaan, maar dit zijn voornamelijk losse vondsten als romeinse munten, mantelspelden en scherven romeins aardewerk.

Middeleeuwen en nieuwe tijd (450 nC-heden)

Na een afname in de bevolkingsdichtheid aan het einde van de romeinse tijd en de periode erna, steeg deze weer in het begin van de middeleeuwen. Vondsten uit de middeleeuwen en later bestaan voornamelijk uit scherven aardewerk, waaronder importaardewerk, munten en metalen voorwerpen (zoals mantelspelden, spijkers), resten van aardewerkproductie, metaalbewerking, wolbewerking etc. Belangrijke gebouwen (bijvoorbeeld kerken en borgen) werden van baksteen / kloostermoppen gebouwd.

Appendix II Boorbeschrijvingen

Boorbeschrijving volgens ASB 5.2																				
Boor Nr	Coördinaten	LDO	Lithologie					Kleur				Overige kenmerken							AIS	
			GD	B K	B V	BZ	B G	B H	HK	TK	IK	VLK	CO	SC H	VS	SST	BH N	BI		GI
1	102.870	30	Z					3	BR			GR						ROG		
	489.898	55	Z						WI	GE				1					SV	
		200	Z						GR					1					StrZ	
2	102.880	22	Z					3	BR			GR						ROG		
	489.902	58	Z						WI	GE				1					SV	
		200	Z						GR					1					StrZ	
3	102.883	23	Z					3	BR			GR						ROG		
	489.892	58	Z						WI	GE				1					SV	
		200	Z						GR					1					StrZ	
4	102.892	27	Z					3	BR			GR						ROG		
	489.897	62	Z						WI	GE				1					SV	
		200	Z						GR					1					StrZ	

Betekenis van de afkortingen:

LDO – Onderzijde boortraject

Lithologie:

GD – Onverharde sedimenten: G = grind, K = klei, L = leem, V = veen en Z = zand, Bst = Baksteen
 Bijmengsels: BK = bijmengsel klei, BS = bijmengsel silt, BZ = bijmengsel zand, BV = bijmengsel veen,
 BH = bijmengsel humus. Betekenis toegevoegde cijfers: 1 = zwak, 2 = matig, 3 = sterk en 4 = uiterst.

Kleur:

HK = hoofdkleur, BL = blauw, BR = bruin, GE = geel, GN = groen, GR = grijs, OL = olijf, OR = oranje,
 PA = paars, RO = rood, RZ = roze, WI = wit, ZW = zwart.

TK = Tweede kleur (kleurafkortingen als boven).

IK = Intensiteit kleur: LI = licht en DO = donker

VLK = Vlekken (V): 2^e en 3^e letter is kleurafkorting als boven, 1 = weinig, 2 = matig, 3 = veel

Overige kenmerken:

CO = Consistentie (C): ZSL=zeer slap, SLA=slap, MSL=matig slap, MST=matig stevig, STV=stevig

SCH = Schelpesten

VS = veensoorten

SST = Sedimentaire structuren; ZL = zandlaagjes, KL = kleilaagjes

BHN = Bodemhorizont; BHC = C-horizont

BI = Bodemkundige interpretaties; OPG = opgebracht, ROG = rommelig, VRG = vergraven

GI = Geologische interpretaties; HOL = Hollandveen, DZ = duinzand, SV = strandvlakte, StrZ = Strandzand

AIS = Archeologische indicatoren; P = (baksteen)puin